

Intercultureel onderwijs en coöperatief leren. Waar paden elkaar kruisen en samen verder lopen

1 april 2005

Auteur: Erik D'haveloose

Volume: 34

Nummer: 4

Pagina's: 3-17

Documenten

- [vonk_jrg34_035.pdf](#)

3 intercultureel onderwijs en cooperatief leren waar paden elkaar kruisen en samen verder lopen erik d haveloose de doelstelling van intercultureel onderwijs is leerlingen leren omgaan met diversiteit van alle modes en trends die de westerse wereld aan het einde van de vorige eeuw hebben bezocht lijkt de diversiteitsrage wel een van de meest duurzame administraties scholen bedrijven voetbalploegen ja zelfs hele burgersamenlevingen breken zich heden ten dage het hoofd over de manier waarop een leefbare en vooral productieve omgang met diversiteit kan worden gerealiseerd in de eerste plaats binnen microkosmosen maar bij uitbreiding ook in de hele maatschappij omgaan met diversiteit is dus wat ons te doen staat als onze buurman geen evidentie zo gaat er soja burgers wil op de straat barbecue en allereerst een uitdrukkelijke wijzelf worsten keuze aan vooraf men kan er in principe voor kiezen niet of onwillig om te gaan met diversiteit door ze te intercultureel onderwijs en negeren klassiek voorbeeld de joodse chassidische gemeenschap in antwerpen leren omgaan met diversiteit of door van de ander aanpassing te eisen bijvoorbeeld de assimilatiepolitiek van het steunpunt intercultureel onderwijs uiterst rechts ten tweede rijzen meteen heeft van bij zijn ontstaan gekozen voor een hele boel praktische vragen als men ja actieve en pragmatische ik wil antwoordt wat wil men precies bij benadering van omgang weten u en ik nu voorbeeld de praktijk toont alvast dat de met diversiteit in deze wat ons te doen vlag van positief omgaan met diversiteit ver benadering staan de staat als onze schillende ladingen dekt een bedrijf dat een begrip interculturele buurman soja gehandicapten toilet voorziet en een alloch competentie en intercultureel burgers wil op de toon aan de inkombalieuw plaatst een leer tureel leren centraal straatbarbecue en kracht katholieke godsdienst die een interculturele competentie wijzelf

worsten bezoek aan de moskee organiseert een tie is het geheel aan ken organisatie die al haar leden een verdraag nis vaardigheden en atti zaamheidscharter laat ondertekenen ze tudes dat een individu ter beschikking heeft komen wellicht allemaal in aanmerking voor om bij een confrontatie met diversiteit een een diversiteitsprijs maar weten u en ik nu andere visie een andere manier van doen april 2005 nummer 4 34e jaargang 4 een andere manier van kleden deze in situaties zijn dan ook niet louter denkbeeldig de eerste plaats onbevangen met een of toevallig open blik en zonder vooroordelen tegemoet te treden maar er idealiter ook op een actieve manier mee om te gaan met name cooperatief leren en omgaan door de aangetroffen diversiteit een plaats te geven in het eigen cultureel referentiekader met diversiteit der in dit laatste geval spreken we van intercultureel leren de tijd dat intercultureel onderwijs uitsluitend was gericht op kennis van vreemde of en wanneer intercultureel leren optreedt culturen of het omgaan met migranten in de valt moeilijk te voorspellen daarvoor is het klas is voorbij vandaag is het begrip diversiteit afhankelijk van de context siteit verruimd tot alle mogelijke verschillen de specifieke situatie de die er kunnen bestaan tussen leerlingen in de tijd dat partners waarmee men een klas deze vernieuwde invulling van intercultureel interageert in een onderwijs diversiteit heeft er onder meer toe geleid dat onderwijs situaties moeten we ons dan het aantal mogelijkheden om in de dagelijkse uitsluitend was ook vooral toespitsen op het se praktijk van klas en school en wel alle gericht op kennis creëren van contexten waarin klassen en scholen met diversiteit te leren van vreemde intercultureel leren mogelijk omgaan drastisch is toegenomen deze culturen of het wordt gemaakt dit betekent diversiteit die wel steeds afhankelijk is van omgaan met een dubbele opdracht voor de context bijvoorbeeld het lesonderwerp migranten in de scholen en leerkrachten het dat op dat moment aan de orde is in ken klas is voorbij verhogen van de interculturele nisniveau tussen leerlingen verschillen in le competentie van leerlingen oplossingsstrategie ervaringen en visies en van zichzelf en daarmee opinies en attitudes voorkeuren en samenhangend voldoende beschouwingen gewoonten en interesses oefenen materiaal voorzien dat omgang met ses een plaats geven binnen de lessen en diversiteit mogelijk maakt dat oefenmate lesdoelstellingen van elke dag vormt de uit riaal is de bouwsteen van intercultureel daging van intercultureel onderwijs inter onderwijs het kan bestaan uit leerinhouden cultureel onderwijs is dus geen onderwijs bijvoorbeeld literatuuroverzichten niet enkel dat naast het curriculum laten bestaan uit werken van mannelijke lum wordt bedreven blanke auteurs leerkrachthandelen bij het is ook geen project inter cultureel voorbeeld verschillende vormen van leer met een begin en een onderwijs start lingengedrag toelaten of didactische werk einddatum het start met het ochtend vormen bijvoorbeeld die werkvormen met het ochtendlijke lijke belsignaal introduceren die leerlingen toelaten om belsignaal en het ein en eindigt zo diversiteit in handelen denken en interage digt zo omstreeks 16 omstreeks 16 uur ren bij medeleerlingen te ervaren en eruit te uur elke dag opnieuw elke dag opnieuw leren deze laatste bouwsteen is het voorwerp van dit artikel de inhoud van dit artikel maar wat staat leer is gebaseerd op ervaringen uit mijn praktijk krachten en scholen van navormer in het secundair onderwijs die intercultureel onderwijs willen inrichten gelijkenissen met bestaande personen en dan concreet te

doen in dit artikel willen 34e jaargang nummer 4 april 2005 5 we ons beperken tot het aanbieden van een wat is cooperatief leren methode die bij uitstek geschikt is om te werken aan de interculturele competentie cooperatief leren is een methode waarbij van leerlingen maar die tegelijk tegemoet leerlingen tot resultaten komen door met komt aan een verzuchting van veel onder elkaar samen te werken een leerkracht die wijsbetrokkenen niet in regelmatig gewoon groepswerk organi het minst de leerlingen seert in de klas zal wel weten dat een cooperatief leren zelf een inter actievere goede samenwerking tussen leerlingen niet is een methode verwerking van leerstof zo evident is en heeft vast al te maken waarbij leerlingen het gaat om coopera gekregen met een of meerdere problemen tot resultaten tief leren die dan de kop opsteken deze problemen komen door met zijn ondertussen klassiek op nummer een elkaar samen we willen ons binnen prijkt de non participatie van bepaalde leer te werken het bestek van dit arti lingen in de groep al of niet gekoppeld aan kel niet mengen in het dominantie door een andere leerling op debat dat woedt tus twee staat het chaotische karakter van sen onderzoekers en groepswerk op drie de scheve verhouding praktijkmensen betreffende de wel of wan tussen de geïnvesteerde moeite en voorbe daden van cooperatief leren als het gaat om reidings tijd en de bereikte resultaten het bereiken van cognitieve doelen we onderschrijven wel het axioma dat coopera deze problemen kunnen voor een groot tief leren mits goed doseren en dus niet deel worden ondervangen door een aantal doceren en mits het in acht nemen van een basisprincipes van cooperatief leren in het aantal fundamentele voorwaarden en regels klassieke groepswerk te introduceren deze leidt naar een beter begrip van een bepaal principes maken cooperatief leren tot een de massa leerstof door meer leerlingen in weliswaar open werkvorm waarin leerlingen het bijzonder door die leerlingen die als zelfstandig leren samen werken en leren zwak staan geboekstaafd we worden in omgaan met elkaars diversiteit maar hij ons geloof versterkt door het loch ness wordt tegelijk omkaderd door een strakke gehalte van cooperatief leren net zoals het organisatie en heldere regels in elk geval schotse monster duikt het recept coopera staat cooperatief leren tief leren steeds opnieuw op het is dus ver af van het quasi anar alles behalve onderwijsvernieuwing en chistisch onderwijs waar cooperatief leren het moet gezegd weer onder maar als het door sommigen ver staat ver af van wijze heerschappen als confucius keerdelijk voor wordt het quasi quintillianus seneca comenius en john gehouden anarchistisch dewey cooperatief leren aanzagen als de onderwijs waar het meest voordelige onderwijsmethode het is zeker de verdien door sommigen putnam 1998 dan zal daar zeker iets van ste van een aantal verkeerdelijk voor aan zijn amerikaanse her uitvin wordt gehouden ders van cooperatief leren geweest om een aantal sleutelbegrippen te definieren die cooperatief leren verheffen boven andere vormen van groepswerk april 2005 nummer 4 34e jaargang 6 over deze sleutelbegrippen bestaat van rollen bij cooperatief leren zijn aanvoerder daag in de literatuur veel overeenstemming verslaggever tijdbewaker materiaalmeester o a cohen 1994 ebbens 1997 kagan en bemiddelaar 1992 putnam 1998 heterogene samenstelling de leerkracht heeft een groepsopdracht uitgewerkt waar voor verschillende soorten vaardigheden de vijf sleutelbegrippen van zijn vereist de verschillende groepen zijn cooperatief leren door de leerkracht

zo samengesteld dat leerlingen op elkaars vaardigheden een positieve wederzijdse afhankelijkheid beroep moeten doen om tot een goed gezamenlijk groepsresultaat te komen met positieve wederzijdse afhankelijkheid wordt bedoeld dat leerlingen die samen aan samen uit samen thuis de groeps een opdracht werken een taak uitvoeren of opdracht wordt niet of slechts gedeeltelijk een hoeveelheid leerstof onder de knie krijg individueel gequoteerd leerlingen hebben gen elkaar op de een of andere manier er dus alle belang bij om elkaar tot participa nodig hebben als dit niet het geval is ver tie en samenwerking te stimuleren valt een belangrijk argument om groeps werk te organiseren en is wellicht een ande individuele aanspreekbaarheid re werkvorm aangewezen in elk geval zijn een aantal strategieen voorhanden om de leerlingen die er de kantjes aflopen en bij wederzijdse afhankelijkheid bij een groeps groepswork zoveel mogelijk het werk aan opdracht op te voeren anderen overlaten het is van alle tijden en plaatsen de beste remedie om hieraan te verdeelde informatie een leerstofgeheel verhelpen blijft natuurlijk een duidelijke en wordt in een aantal logische delen opge boeiende opdracht voorzien die elke leerling splitst elk groepslid krijgt een ander deel aanspreekt maar in een aantal gevallen is toegewezen na verloop van tijd presente dat nog niet voldoende dan resten er een ren groepsleden hun onderdeel aan elkaar aantal strategieen die alle leerlingen ver alle leerlingen dienen het volledige leerstof plichten hun duit in het zakje te doen geheel onder de knie te krijgen want de leerkracht gaat na of alle leden alle materiaal leerlingen krijgen voor ze in groep wer begrijpen zie onder legpuzzel ken eerst een individuele opdracht waarvan ze elkaar vooraleer verder te rolverdeling de leerkracht geeft aan elk gaan de uitkomst vertellen groepslid een extra verantwoordelijkheid in elke leerling krijgt een specifieke taak de vorm van een rol alle rollen zijn nodig en of rol over het uitvoeren ervan moe om de opdracht tot een goed einde te bren ten ze naderhand ook verantwoording gen rolverdeling biedt een extra steun in afleggen de organisatie van het groepswork en zorgt leerlingen weten niet op voorhand wie er bovendien voor dat de leerkracht ruimte van het groepje zal worden aangeduid en tijd krijgt om andere taken op te nemen om verslag uit te brengen bijvoorbeeld het ondersteunen van minder leerkrachten besteden bij het begelei goed functionerende groepen klassieke den van de groepjes veel tijd aan feed 34e jaargang nummer 4 april 2005 7 back en steun voor individuele leerlin wondermiddelen om hieraan tegemoet te gen komen bestaan er niet samenwerken is nu de opdracht is zo opgebouwd dat een eenmaal moeilijk en er zal altijd een zeker leerling niet een tweede maal aan de vallen en opstaan met de introductie van beurt kan komen vooraleer iedereen cooperatief leren gepaard gaan maar er aan de beurt is geweest bestaan toch enkele strategieen om de kan sen op succes te verhogen directe interactie een eerste strategie is het volgen van de het sleutelbegrip directe interactie verwijs weg van de geleidelijkheid veel leerkrach naar de fysieke omstandigheden waarin het ten die starten met cooperatief leren mik groepswork plaatsvindt voor cooperatief ken meteen heel hoog en kiezen ervoor om leren waarbij groepen worden gevormd van lang lopende opdrachten uit te laten voeren meer dan twee leerlingen is het nodig dat door relatief grote groepen van 4 a 5 leerlin leerlingen tegenover elkaar zitten zoals aan gen voor hen dient aangestipt dat bepaal een

kaarttafel bijvoorbeeld dit veronderstelt de vormen van cooperatief leren niet meer dat de klassieke klasopstelling doorbroken dan enkele minuten hoeven te beslaan zal moeten worden het is aan te raden de ingebouwd kunnen worden in een onder procedure om snel van de ene klasopstel wijsleergesprek en uitgevoerd door groepen lang naar de andere over te gaan enkele van twee leerlingen partnerwerk bijvoor keren met de leerlingen te oefenen zodat na beeld leerlingen die naast elkaar zitten in de verloop van tijd zo min mogelijk lestijd verlo klas dit zijn werkvormen die zeer geschikt ren gaat zijn als startpunt voor cooperatief leren zonder veel organisatorische beslommerin gen en die bovendien waarborgen bieden voor onderlinge afhankelijkheid en individue aandacht voor sociale le aanspreekbaarheid van leerlingen vaardigheden een tweede mogelijke strategie is om de goed bedoelde pogingen om cooperatief leerlingen van een klas een trainingspro leren te introduceren lopen vaak spaak op gramma samenwerkingsvaardigheden te een gebrek aan aandacht voor de ontwik laten doorlopen vooraleer effectief te starten keling van sociale vaardigheden bij en door met cooperatief leren er bestaan heel wat leerlingen doorgaans wordt nogal gemak oefeningen geschikt voor alle leeftijdsni kelijk aangenomen dat alle leerlingen veaus die als primaire doelstelling hebben beschikken over een behoorlijke dosis soci leerlingen ervaringen te laten opdoen in ale vaardigheden of er wordt van uitge zaken als bondig argumenteren discussie gaan dat de leerlingen die sociale vaardig ren elkaar helpen en hulp aanvaarden een heden wel zullen verwerven tijdens de groepsstrategie ontwikkelen naar elkaar opdracht dat laatste is natuurlijk ook leren luisteren of samen tot een oplossing gedeeltelijk waar en leerlingen zullen onge komen deze oefeningen laten leerlingen twijfeld ook leren uit een mislukte niet enkel ervaren dat samenwerken aange opdracht maar als een leerkracht de voor naam kan zijn maar dat het in veel gevallen opgestelde cognitieve doelen niet haalt blijft ook leidt naar betere resultaten de ervaring hij toch achter met een kater leert dat leerlingen die een dergelijk april 2005 nummer 4 34e jaargang 8 programma hebben doorlopen ook nadien van wat er vandaag allemaal op de markt is als ze echt aan het cooperatief leren gaan steunpunt ico 2002 ze hebben met een stuk vlotter met elkaar kunnen samen elkaar gemeenschappelijk dat ze kunnen werken worden ingezet om sociale vaardigheden en omgang met diversiteit van leerlingen te ver aandacht voor het groepsproces sterken voor het overige zijn ze echter heel divers zo bestaan er werkvormen die heel een laatste aandachtspunt betreft de aan geschikt zijn om voorkennis bij leerlingen dacht voor het groepsproces cooperatief aangaande een bepaald thema te activeren leren vraagt naast een inhoudelijke evaluatie andere kunnen dan weer ingezet worden ook een bespreking van het samen als synthese oefening er zijn werkvormen werkings proces het is bij die geschikt zijn om aan kennisinhouden nuttig om leerlingen na te werken andere lenen zich dan weer cooperatief leren een groeps opdracht expli beter voor het werken aan vaardigheden of vraagt naast een ciet te be vragen over wat het opbouwen van een visie of een opinie inhoudelijke goed liep wat stroef ging bepaalde werkvormen nemen weinig tijd in evaluatie ook een wie veel bijdroeg aan het beslag vergen geen organisatorische spits bespreking van groepsproduct en wie vondigheden en worden het best door het samen min-

der een dergelijke duo s uitgevoerd andere vereisen dan weer werkings proces evaluatie verhoogt niet een aangepaste klasopstelling meer tijd en alleen de individuele aan een opdeling van de klas in grotere groepen spreekbaarheid van de leerlingen via reflectie over de aard en de mate van samenwerking kunnen leerlingen voor elk wat wils dus en het hangt van een ook heel wat opsteken met het oog op een aantal factoren af welke werkvormen al of toekomstige samenwerking niet in aanmerking komen op een gegeven moment de specifieke doelstellingen van de les de beschikbare accommodatie het lesonderwerp de kennis attitudes en vaar een aantal cooperatieve digheden aanwezig in de klasgroep de werkvormen klassfeer de vertrouwdheid van de leerkracht met cooperatief leren hieronder in het vormingsaanbod dat door steunpunt presenteren we vier werkvormen volgens ico met betrekking tot cooperatief leren oplopende moeilijkheidsgraad maar alle wordt voorzien wordt gebruik gemaakt van vier bruikbaar in de dagelijkse klaspraktijk een twintigtal cooperatieve werkvormen die en toepasbaar op heel wat verschillende alle samen een goede samenvatting bieden leerinhouden 34e jaargang nummer 4 april 2005 9 denken delen uitwisselen denken delen uitwisselen is een korte werkvorm die zich uitstekend leent voor de inbouw in een onderwijsleergesprek het is een vorm van werken in duo s die een alternatief kan zijn voor traditionele vraagtechnieken stap 1 denken de leerkracht stelt een vraag en geeft aan iedereen de opdracht om over een antwoord na te denken hij geeft minimum 10 seconden bedenktijd stap 2 delen na een teken van de leerkracht delen de leerlingen hun antwoord met hun buur en stellen eventueel hun individueel antwoord bij stap 3 uitwisselen de leerkracht kiest enkele willekeurige leerlingen uit voor een antwoord de verschillende antwoorden kunnen op hun beurt aanleiding zijn voor een klasgesprek voorbeelden noem een aantal edelgassen wat is drieslagstelsel hoe schrijf je naar verluidt welke functies dienen zeker aanwezig te zijn in een stad het surplus van deze werkvorm is het aantal leerlingen dat je activeert met een vraag het is gangbaar om bij een vraagstelling tijdens een onderwijsleergesprek een willekeurige leerling aan te duiden of een leerling die de hand opsteekt aan het woord te laten op dat moment zijn de andere leerlingen niet actief denken delen uitwisselen verplicht alle leerlingen van een klas over een vraag na te denken en een mogelijk antwoord te formuleren concept mapping concept mapping is een werkvorm die het vermogen tot synthetisch en conceptueel denken van leerlingen aanscherpt leerlingen leren via deze werkvorm relaties leggen tussen een centraal begrip en deelbegrippen en ze leren zien hoe al deze begrippen met elkaar in verband staan concept mapping kan gebruikt worden bij de start van een leerstofgeheel om voorkennis bij leerlingen te activeren of op het einde om na te gaan of de leerstof werd begrepen en in een logisch geheel kon worden gevat stap 1 leerlingen worden in groepen verdeeld van 2 tot 4 ze krijgen per groep een groot vel papier je kan vooropstellen dat elke leerling met een andere kleur schrijft zodat de individuele bijdrage van elke leerling achteraf kan worden achterhaald april 2005 nummer 4 34e jaargang 10 stap 2 het kernbegrip wordt in het midden van het blad geschreven elk om beurt noteren de leerlingen op het blad een begrip dat in verband staat met dat kernbegrip stap 3 na een aantal rondjes worden de verschillende begrippen gegroepeerd worden ze met elkaar

in verband gebracht door middel van lijnen en worden deze verbanden benoemd een alternatieve aanpak is om de leerlingen eerst individueel een concept map te laten maken ze daarna te laten vergelijken met een of meerdere medeleerlingen en daarna tot een concept map voor de hele groep te komen voorbeeld het kompas ernalsteen 2004 zie figuur 1 en figuur 2 figuur 1 een individuele concept map bij aanvang van de les over het kompas 34e jaargang nummer 4 april 2005 11 figuur 2 een concept map na de les over het kompas en na vergelijking met een medeleerling a b activiteiten een a b activiteit is een cooperatieve werkvorm waarbij leerlingen in groepen van vier of vijf zelfstandig informatie verwerken en aan elkaar doorgeven a en in een tweede fase b de verworven inhouden toepassen in een creatieve opdracht de bedoeling van deze creatieve opdrachten is om naast de traditionele academische vaardigheden ook andere vaardigheden bij leerlingen aan te spreken wanneer ook talenten of vaardigheden als zingen tekenen leiding geven zich inleven construeren dramatiseren ordenen worden aangeboden verhoog je niet alleen de kans op betrokkenheid bij meer leerlingen maar bied je ook leerlingen die verbaal misschien wat minder sterk zijn of wat meer moeite hebben met logisch redeneren kansen op een succeservaring stap 1 de bedoeling van de opdrachten wordt uitgelegd de leerlingen worden in groepen verdeeld van vier of vijf elke leerling krijgt een rol toegewezen de traditionele rollen zijn aanvoerder verslaggever planner materiaalmeester en bemiddelaar de leerlingen worden ingelicht over de tijd die ze kunnen besteden aan de opdrachten en eventueel wordt de invulling van de rollen nog eens overlopen voorbeeld het schrijven van een zakelijke brief 2e graad aso nederlands april 2005 nummer 4 34e jaargang 12 stap 2 de leerlingen voeren de a opdracht uit het verwerken van informatie en bronnenmateriaal staat hier dus centraal elke leerling krijgt een bronnenkaart de informatie op de kaart wordt individueel verwerkt en nadien doorgegeven aan alle leerlingen van de groep zodat alle leerlingen beschikken over dezelfde informatie aan de bronnenkaarten worden ook discussie vragen gekoppeld die de leerlingen toelaten om eigen inzichten voorkennis ervaringen en visies te introduceren en die naar een dieper begrip van de op bronnenkaarten aangeboden leerinhouden leiden voorbeeld de inhouden van de verschillende bronnenkaarten kunnen zijn 1 boven en onderkant van een zakelijke brief 2 vorm en schikking 3 tips voor het schrijven van een zakelijke brief 4 stijlkenmerken 5 bin normen de discussie kan gevoerd worden aan de hand van een of meerdere voorbeeldbrieven waaraan de leerlingen hun eerder verworven inzichten kunnen toetsen stap 3 nu voeren de leerlingen de b opdracht uit de informatie opgedaan in de a opdracht dient hiervoor als basis de rol van de leerkracht bestaat in deze fase vooral uit observeren de leerlingen werken zo autonoom mogelijk feedback van de leerkracht vindt bij voorkeur plaats na de opdracht voorbeelden de leerlingen werken in groep een zakelijke brief uit gericht aan het nethoofd van studio brussel in de brief wordt de vraag gesteld om in de 30 secondenvoorstelling hun schoolproject te mogen voorstellen er wordt een brief gericht aan de burgemeester waarin toelating wordt gevraagd voor een optocht door de gemeente in het kader van het schoolfeest leerlingen schrijven een brief aan de schepenen van mobiliteit om een afspraak te maken voor een vergadering over de verkeerssituatie rond de school stap 4 elke groep stelt de uit-

gevoerde opdracht voor leerkracht en leerlingen geven telkens de nodige feedback en aanvullingen er volgt een productevaluatie de kwaliteit van de voorstelling en de mate waarin de informatie uit de a opdracht werd aangewend in de b opdracht en een procesevaluatie van het samenwerkingsproces en de omgang met diversiteit binnen de verschillende groepen voorbeeld de verschillende brieven worden voorgesteld aan de hele klas ze worden op transparant geplaatst zodat iedereen goed kan volgen 34e jaargang nummer 4 april 2005 13 legpuzzel van alle cooperatieve werkvormen is de legpuzzel of jigsaw aronson e a 1978 wellicht de rijkste maar tegelijk ook een van de meest veeleisende zowel voor de leerlingen als voor de leerkracht zie figuur 3 enerzijds zijn heel wat waarborgen ingebouwd met betrekking tot positieve wederzijdse afhankelijkheid en individuele aanspreekbaarheid anderzijds is er wellicht geen enkele werkvorm denkbaar waar zoveel eisen worden gesteld aan de sociale en intellectuele vaardigheden van de leerlingen in een legpuzzel verwerven en verwerken leerlingen zelfstandig informatie en geven ze die nadien aan elkaar door er is een veelheid van onderwerpen dat zich leent voor deze werkvorm maar de meest dankbare toepassingen worden doorgaans gevonden in onderwerpen die leerlingen nogal eens saai durven vinden theorie en toepassingen van spelling of grammaticaregels of regels met betrekking tot wiskundige breuken bijvoorbeeld wie wil experimenteren met de legpuzzel moet wel voor ogen houden dat de aangeboden leerstof moet kunnen worden opgedeeld in een aantal logische gehelen voorbeeld een spellingsthema 2e graad aso nederlands stap 1 basisgroep de leerlingen worden in groepen van 3 4 of 5 verdeeld elke deelnemer van elke groep krijgt een nummer 1 2 3 4 of 5 alle gelijke nummers in de verschillende groepen krijgen dezelfde informatie en opdrachten de leerlingen werken zich individueel en binnen een bepaalde tijdslimiet door hun informatie en opdrachten heen voorbeeld de subthema's die onder de leerlingen worden verdeeld zijn 1 verdelen in lettergrepen 2 aaneenschrijven van woorden 3 meervouden van zelfstandige naamwoorden 4 genitief van zelfstandige naamwoorden 5 tussenletters in samenstellingen stap 2 expertengroep de leerlingen met gelijke nummers uit de verschillende groepen dus met gelijke informatie en opdrachten gaan nu samen zitten leggen hun bevindingen en opdrachten samen lossen problemen op zoeken extra documentatie bijeen vragen extra uitleg aan elkaar maken extra oefeningen in deze fase worden ze als het ware expert in dat gedeelte van de leerstof dat ze kregen toegewezen alles wordt goed genoteerd want na deze stap gaan de leerlingen terug naar hun oorspronkelijke groep om verslag uit te brengen voorbeeld we krijgen op deze manier experts in de tussen de genitief het splitsen in lettergrepen april 2005 nummer 4 34e jaargang 14 stap 3 basisgroep in deze fase worden de verschillende puzzelstukken samen gelegd elke leerling legt het leerstofgeheel uit dat hem werd toegewezen leerlingen zullen hiervoor verschillende strategieën aanwenden de ene leerling zal vertrekken van een aantal voorbeelden en hieruit de regels afleiden de andere leerling zal het precies andersom doen ten slotte wordt aan de hand van oefeningen nog eens nagegaan of iedereen alles onder de knie heeft figuur 3 organisatie van de legpuzzel twee mogelijke toepassingen voor andere vakken het overkoepelende onderwerp is bewerkingen op breuken uitvoeren de subthema's waarin de

experten zich kunnen verdiepen kunnen zijn 1 ordenen van breuken 2 gelijknamig maken van breuken 3 vermenigvuldigen van breuken het overkoepelend onderwerp is standen in de middeleeuwen mogelijke subthema s 1 de adel 2 de clerus 3 het plebs 4 de lijfeigenen 34e jaargang nummer 4 april 2005 15 als cooperatief leren toch van de dag enz cooperatief leren hoeft niet zo geweldig is waarom altijd en wanneer men ervoor opteert is er wordt het dan zo weinig een heel gamma toepassingen ter beschik gedaan king van uiteenlopende complexiteit duur en soorten resultaat met andere woorden het is opvallend hoe weinig moeite vakleer wie de juiste cooperatieve werkvorm aan de krachten uit het secundair onderwijs door specifieke lesdoelstelling gaans hebben om toe te geven dat leerlin koppelt niet vergeet dat gen die regelmatig cooperatief leren een cooperatief leren gepaard leerkrachten die heel aantal vaardigheden en attitudes ont gaat met strikte regels bedrogen worden wikkelen die hen in hun verdere leven meer qua timing en organisatie in hun verwach dan dienstig kunnen zijn het is echter even en bovendien een aan tingen hebben opvallend hoe snel deze liefde verdwijnt als sprekende en duidelijke meestal gezondigd de toepassing op het eigen vak ter sprake op dracht voorziet zal in tegen het komt cooperatief leren en vakgebonden de regel niet bedrogen testaan koop kennis en vaardigheden opdoen lijken voor uitkomen meer nog dik principe veel leerkrachten alleszins een moeilijke wijs blijkt achteraf dat tijd combinatie van het laatste deel van dit arti werd gewonnen in plaats kel willen we gebruik maken om aan de van verloren bijvoorbeeld hand van een aantal opwarpingen die leer wanneer groepen leerlingen zich door ver krachten maken tijdens vormingssessies schillende onderdelen van een leerstofge over cooperatief leren op te zoek te gaan heel werken en het nadien aan elkaar uitleg naar wat hen echt verhindert om hun posi gen zie boven methodiek van verdeelde tieve appreciatie ten aanzien van de werk informatie vorm ook in daden om te zetten als leerlingen in groepen werken verlies je een aantal cooperatieve werkvormen heb ik elke controle je kunt maar een groep tege al uitgeprobeerd en ik stel dikwijls vast dat lijk in het oog houden en achter je rug wordt de geboekte resultaten niet in verhouding over andere dingen dan de leerstof gepraat staan tot de geïnvesteerde energie ik had sommige leerlingen doen al het werk en het beter allemaal zelf uitgelegd denk ik andere doen niets neen dan doe ik liever dan het had me minder voorbereidingstijd alles zelf dan ben ik tenminste zeker dat alle gekost en ik was niet achterop geraakt met leerlingen mee zijn mijn leerplan dat alle leerlingen aan boord zijn als de leer een klassieker moeilijk te weerleggen ook kracht doceert is een vaak voorkomend en want het is natuurlijk heel goed mogelijk dat heel hardnekkig misverstand bij leerkrach cooperatief leren niet tot de gewenste of ten een leerkracht die altijd doceert of er af verwachte leerwinst leidt leerkrachten die en toe eens een leerling uitpikt om een bedrogen worden in hun verwachtingen vraag te beantwoorden heeft net bijzonder hebben meestal gezondigd tegen het weinig controle over wat de leerlingen met test aankoop principe dat de keuze van de de aangeboden leerstof doen er kan werkvorm afhankelijk maakt van de context natuurlijk altijd een toets volgen en net de lesdoelstelling de lesinhoud het vak de dan blijkt de receptie van de leerstof bij veel voorkeuren van de leerlingen het moment leerlingen nogal eens tegen te vallen en april 2005 nummer 4 34e jaargang 16 uit-

eraard nog het meest bij de zwakkere wantrouwen in de capaciteiten en het leerlingen een van de grote voordelen van potentieel van leerlingen maar het is net in cooperatief leren is precies dat veel leerlin wiskunde fysica latijn frans of andere gen tegelijk aan het werk zijn en dat de leer vakken die als struikelblokken voor leerlin kracht dus heel wat kansen krijgt om tijdens gen geboekstaafd staan dat inter actieve het leerproces te observeren feedback te participatie hulp van medeleerlingen sa geven te evalueren te ondersteunen sterk men op zoek gaan naar oplossingen voor tes en zwaktes op te sporen bij leerlingen vraagstukken elkaar bevragen kortom enz in die zin levert een methode als coo leren van en met elkaar het surplus kunnen peratief leren dus net extra garanties op vlak uitmaken voor vooral de minder sterke leer van controle en ja het kan natuurlijk lingen gebeuren dat leerlingen tijdens een op dracht wel eens mijmeren over het voorbije het probleem dat hier wordt gesteld is voor weekeinde of de nieuwste mode en het zal veel leerkrachten natuurlijk een existentiële er regelmatig wat rumoeriger aan toe gaan kwestie als leerlingen voldoende hebben dan normaal maar de vraag is dan of dit zo aan elkaar wat is dan nog mijn rol heb ik erg is en of leerlingen ook niet precies in dan jaren gestudeerd en een jarenlange zo n omstandigheden moeten leren functio ervaring en expertise opgebouwd om neren nadien te worden gedegradeerd tot een rol van bijzitter neen natuurlijk niet alleen cooperatief leren kan best wel nuttig zijn in wordt de rol van de leerkracht bij coopera vakken als godsdienst of nederlands als er tief leren anders ingevuld dan de klassieke niet een juiste oplossing bestaat voor een rol en die nieuwe rol zal eerder meer dan probleem of als het niet te nauw steekt minder vergen van een leerkracht leerrijke maar toch niet in een vak als wiskunde waar aansprekende en duidelijke opdrachten for het gevaar van elkaar fouten doorgeven muleren op een doordachte manier groe heel groot is probeer als leerkracht maar pen samenstellen goede regels afspreken eens een foute veronderstelling in het hoofd timen observeren en feedback geven pro van een leerling achteraf weg te werken ducten zowel als processen evalueren het dat is bijna niet te doen juiste evenwicht vinden tussen de leerlingen zelfstandig laten werken en intervenieren van alle bezwaren tegen de introductie van neen een leerkracht die cooperatief leren cooperatief leren in de klas is dit wel het introduceert zal zich niet gauw vervelen en meest fundamentele aan de grondslag hoeft zich dus geenszins in zijn beroepseer ervan ligt een groot vertrouwen in zichzelf aangetast te voelen als unieke instructeur en tegelijk een groot erik d haveloose steunpunt ico sint pietersnieuwstraat 49 9000 gent erik dhaveloose ugent be 34e jaargang nummer 4 april 2005 17 noot 1 tenminste als we ons even tot het leerlingenniveau beperken het steunpunt ico doet namelijk ook uitspraken over de interculturalisering van contacten met ouders en externe partners en de werking op schoolteamniveau bibliografie aronson e blaney n stephan c sikes j snapp m 1978 the jigsaw classroom beverly hills sage cohen e 1994 designing groupwork strategies for the heterogeneous classroom new york teachers college press ebbens s ettekoven s van rooijen j 1997 samenwerkend leren praktijkboek groningen wolters noordhoff ernalsteen v 2004 peper en zout een bronnenboek voor intercultureel leren in de basisschool gent steunpunt ico kagan s 1992 cooperative learning san juan capistrano kagan cooperative learning

putnam j 1998 cooperative learning and strategies for inclusion baltimore paul h
brookes publishing co steunpunt ico 2002 ideeën voor interactieve werkvormen
onuitgegeven document gent steunpunt ico april 2005 nummer 4 34e jaargang
